

Universitätsbibliothek Wuppertal

Auli Gellii Noctes Atticae

Gellius, Aulus

Lugd. Batavorum, MDCLXXXVIII

Liber sextus decimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1123)

LIBER SEXTUSDECIMUS.

CAPUT I.

*Verba Musonii philosophi Græca, digna atque utilia
audiri observarique, ejusdemque utilitatis sententia
à M. Catone multis ante annis Numantia ad equi-
tes dicta.*

DOLESCENTULI quum etiam tum
in scholis essemus, ἐν συμμησίῳ hoc
Græcum, quod apposui, dictum esse
à Musonio philosopho audiebamus, &
quoniam verè atque luculentè dictum,
verbisque est brevibus & rotundis vinctum, per-
quam libenter memineras: ἀν π πρᾶξις καλὸν
μὲ πόνος, ὁ μὲ πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μὲν. ἀν π ποιή-
σις αἰσχρὸν μὲ ἡδονὴς, τὸ μὲ ἡδὴ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν
μὲν. postea istam ipsam sententiam in Catonis oratio-
ne, quam dixit Numantiæ apud equites, positam legi-
mus: quæ etsi laxioribus paulò longioribusque verbis
comprehensa est præquam illud Græcum quod diximus,
quoniam tamen priore tempore antiquiorque est, ve-
nerabilior videri debet. verba ex oratione hæc sunt:
*Cogitate cum animis vestris, si quid vos per laborem rectè
feceritis, labor ille à vobis citò recedet. bene factum à vobis,
dum vivitis, non abscedet. sed si qua per voluptatem ne-
quiter feceritis: voluptas citò abibit, nequiter factum illud
apud vos semper manebit.*

CAP. II.

*Cuimodi sit lex apud dialecticos percontandi differendique,
& qua sit ejus legis reprehensio.*

LEgem esse ajunt disciplinæ dialecticæ, si de qua-
piam re quæratetur disputeturque, atque ibi quid
rogare

rogere ut respondeas : tum ne amplius quid dicas quàm id solum quod es rogatus, aut ajas aut neges, eamque legem qui non servant, & aut plus aut aliter quàm sunt rogati respondeant, existimantur rudes indoctique esse, disputandique morem atque rationem non tenere. Hoc quidem, quod dicunt, in plerisque disputationibus procul dubio fieri oportet. indefinitus namque inexplicabilisque sermo fiet, nisi interrogationibus responsionibusque simplicibus fuerit determinatus. sed enim esse quædam videntur, in quibus si breviter & ad id, quod rogatus fueris, respondeas, capiare. Nam si quis his verbis interroget : postulo uti respondeas, desierisne facere adulterium an non : utrumcumque dialectica lege responderis, sive ajas, sive neges, hærebis in captione, tamquam si te dicas adulterum, sed quod minus est in interrogatione, id est addendum. nam qui facere non desinit ; non id necessario etiam fecit ; falsa igitur est species istius captioneis : & nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludique possit eum facere adulterium, qui se negaverit facere desisse. quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hære eos necessum est, si nihil amplius quàm quod interrogati erunt responderint ? nam, si ita ego istorum aliquem rogem ; Quicquid non perdidisti, habeasne an non habeas, postulo ut ajas aut neges : utrumcumque breviter responderit, capietur. nam si non habere se negaverit, quod non perdidit ; colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. sin verò habere se dixerit ; colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. rectius igitur cautiufque ita respondebitur : quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. sed hujuscemodi responsio non sit ex ea lege, quam diximus. plus enim quàm quod rogatus est respondet. & propterea id quoque ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

C A P. III.

*Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si
cibus fortè deerit, ut tolerari aliquantisper inedia
possit & tolerari fames, verbaque ipsa Erasistrati
super ea re scripta.*

CUM Favorino Romæ dies plerumque totos eramus,
et tenebatque animos nostros homo fandi dulcissimus,
atque eum quoquo iret, quasi ex lingua profum ejus cap-
ti proferebamur. ita sermonibus usquequaque amœ-
nissimis demulcebat. tum ad quemdam ægrum quum
isset visere, nosque cum eo una introissemus, multaque
ad medicos, qui tum fortè istic erant, valetudinis ejus
gratia, oratione Græca dixisset: Ac ne hoc quidem,
inquit, mirum videri debet, quod, quum antehac sem-
per edundi fuerit appetens, nunc, post imperatam inedia
tridui omnis ejus appetitio pristina elanguerit. nam
quod Erasistratus scriptum, inquit, reliquit, propemo-
dum verum est: esuritionem faciunt inanes patentisque
intestinorum fibræ, & cava intus ventris ac stomachi va-
cua & hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inani-
tate diutina contrahuntur & connivent; tunc loco, in
quem cibus capitur, vel stipato vel adducto, voluntas
capiendi ejus desiderandique restinguitur. Scythas quo-
que, ait eundem Erasistratum dicere, quum sit usus ut
famem longius tolerent, fasciis ventrem strictissimè cir-
cumligare. ea ventris compressione esuritionem posse
depelli creditum est. Hæc tum Favorinus, multaque
istiusmodi alia affabilissimè dicebat. Nos autem postea,
quum librum fortè Erasistrati legeremus Διαρέσεων pri-
mum, id ipsum in eo libro, quod Favorinum audiebamus
dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad
eam rem pertinentia hæc sunt: ελομζόμεθα εν αδελφ
ιχουεν σύμπλωσιν τ κελιας είναι τ σφίδες ασιτιαι. κη
πδ πδ

ἃ τοῖς Ἀθηναίοις ἀσπίδοι καὶ περὶ αἰετῶν, ἐν τοῖς πλώτοις χρόνοις ἢ πᾶνα ἀποχρησθέντα. ὕπερον ἢ ἐκείν. deinde pan- lum infra, εἰδησιμῶσι δὲ εἰσι & οἱ Σκυθαὶ ὅταν διὰ πνα καιρόν ἀνασκόρουν ἀσπίδοι εἶναι, ζώνας παλάσιας ἢ κροσσῶν διασφίξεν, ὡς τὴ πείνης αὐτῶν ἢ πον ἐνοχλήσει. ἀφ᾽ ὅταν ἢ ὅταν πλήρης ἢ κροσσῶν ἢ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τῆς ἢ πινῶσιν. ὅταν ἢ σφόδρα συμπεπληκῆα ἢ, κένωμα ἢ ἐκ ἔχῃ. In eodem libro Erasistratus vim quam- dam famis non tolerabilem, quam Græci βέλμων ap- pellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quàm quum serenum atque placidum est: atque ejus rei causas, cur is morbus in eo plerumque tem- pore oriatur, nondum sibi esse compertas dicit. Verba quibus id dicit hæc sunt: ἀπρον ἢ & δεόμενον ὀπισθέφρα, καὶ ὅταν τῆς & ὅταν τῶν λοιπῶν βασιμίωνων, διαπὲν τοῖς ψυχρῶν μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τῆς γίνῃ ἢ ἐν τῶν δόξαις.

C A P. IV.

Quo ritu, quibusque verbis feccialis populi Romani bellum indicere solitus sit his, quibus populus Romanus bellum fieri jusserat: & item in qua verba conceptum fuerit jus- jurandum de furtis militariibus sancientis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequenta- rent, causis quibusdam exceptis, propter quas id jus- jurandum remitti æquum esset.

Cincius, in libro tertio de re militari, feccialem po- puli Romani bellum indicentem hostibus, telum- que in agrum eorum jacentem his verbis uti scripsit: QUOD. POPULUS. HERMUNDULUS. HOMINES. QUE. POPULI. HERMUNDULI. ADVERSUS. POPULUM. RO- MANUM. BELLUM. FECERE. DELIQUERUNT. QUE. QUOD. QUE. POPULUS. ROMANUS. CUM. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS.

BELLUM. JUSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPULUS. QUE. ROMANUS. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS. BELLUM. INDICO. FACIO. QUE. Item, in libro ejusdem Cincii de re militari quinto, ita scriptum est. *Quum dilectus antiquitus fieret, & milites scriberentur: jus jurandum eos Tribunus militaris adigebat, in verba hæc: IN. MAGISTRATU. C. LAELII. C. FILII. CONSULIS. L. CORNELII. P. FILII. CONSULIS. IN. EXERCITU. DECEM. QUE. MILIA. PASSUUM. PROPE. FURTUM. NON. FACIES. DOLO. MALO. SOLUS. NEQUE. CUM. PLURIBUS. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. IN. DIES. SINGULOS. EXTRAQUE. HASTAM. HASTILE. LIGNA. NAPUM. PABULUM. UTREM. FOLLEM. FACULAM. SI. QUID. IBI. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. QUOD. TUUM. NON. ERIT. QUOD. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. ERIT. UTI. TU. AD. C. LAELIUM. C. FILIUM. CONSULEM. L. VE. CORNELIUM. P. FILIUM. CONSULEM. SIVE. QUEM. AD. UTRUM. EORUM. JUS. ERIT. PROFERES. AUT. PROFITEBERE. IN. TRI-DUO. PROXIMO. QUICQUID. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. SINE. DOLO. MALO. AUT. DOMINO. SUO. CUJUM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. UTI. QUOD. RECTUM. FACTUM. ESSE. VOLES.* Militibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent: & ut citanti consuli responderent, deinde ita concipiebatur jusjurandum, ut adessent, his additis exceptionibus; nisi harumce qua causa erit, funus familiare, *se-riæve denicales*, qua non ejus rei causa in eum diem collata sint, quo is eo die minus ibi esset, morbus fonticus, auspiciumve quod sine piaculo præterire non liceat, sacrificiumve anniversarium quod rectè fieri non posset, nisi ipse eo die ibi sit; vis hostisve, status condictusve dies cum hoste: si cui eorum harumce qua causa erit, tum se postridie quam per eas causas licebit eo die venturum, ad-
juru-

*Vid. Gronovium in
L. 1. h. l. et ibidem*

juturumque eum, qui eum pagum, vicum, opidumve delegerit. Item in eodem libro verba hæc sunt: Miles quum die qui pradictus est aberat, neque excusatus erat, infrequens dabatur. Item in libro sexto hoc scriptum est: Ala dicta exercitus equitum ordines; quod circum legiones dextra sinistraque tamquam ala in avium corporibus locabantur. in legione sunt centurie sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

C A P. V.

Vestibulum quid significet; deque ejus vocabuli rationibus.

PLeraque sunt vocabula, quibus vulgò utimur, neque tamen liquidò scimus quid ea propriè atque verè significant: sed incompertam & vulgariam traditionem rei non exploratà sequuti videmur magis disere quod volumus, quàm dicimus. sicuti est *vestibulum*, verbum in sermonibus celebre atque obvium; non omnibus tamen, qui illo facilè utuntur, satis spectatum, animadverti enim quosdam haudquaquam indoctos viros opinari *vestibulum* esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat. Cæcilius Gallus, in libro de significatione verborum quæ ad jus civile pertinent secundo, *vestibulum* esse dicit, non ipsis adibus, neque partem adium, sed locum ante januam domus vacuum; per quem à via aditus accessusque ad adis est, quum dextra sinistraque januarum tecta sunt via juncta, atque ipsa janua procul a via est area vacanti intersita. Quæ porrò huic vocabulo ratio sit, quæri multum solet. sed quæ scripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque absurda visa sunt. quod Sulpicium autem Apollinarem memini dicere virum eleganti scientia ornatum, hujuscemodi est. *Ve* particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. nam *vetus*, *vehemens*, al-

Ud: Gronovium
in P. r. f. ad hanc
Ed. h. n. m.

terum ab ætatis magnitudine compositum elisumque est, alterum à mentis vi atque impetu dicitur. *vescum* autem, quod ex *ve* particula & *esca* copulatum est, utriusque diversæ significationis vim capit. aliter enim Lucretius *vescum salem* dicit ex edendi intentione: aliter Lucilius *vescum* appellat cum edendi fastidio, qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. in eo loco, qui dominum ejus domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant: & neque in via stabant, neque intra ædis erant. v. d. eandem s. m. f. h. r. e. a. ab illa ergo grandis loci *consistione*, & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt; spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relicta: in quibus starent, qui venissent, priusquam in domum intromitterentur. Meminisse autem debemus id vocabulum non semper à veteribus propriè, sed per quasdam translationes, esse dictum: quæ tamen ita sunt factæ, ut ad ista, de qua diximus, proprietate non longè desciverint: sicut illud in sexto Virgillii:

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci,

Luctus & ultrices posuere cubilia cura.

non enim vestibulum priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest tamquam si ita dicatur. sed loca duo demonstrat extra orci fores, vestibulum & fauces: ex quibus & vestibulum appellat ante ipsam quasi domum & ante ipsa orci penetralia: fauces autem vocat iter angustum, per quod ad vestibulum adiretur.

C A P. VI.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid, & quam ob causam ita appellatae sunt: superque ea re P. Nigidii & Julii Higini sententia.

Redeuntes Græcia Brundisium navem advertimus. Ribi quispiam linguæ Latinæ litterator Româ à Brundisinis accersitus experiundum sese volgo dabat; imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. erat enim fessus atque languens animus de æstu maris. legebat barbarè inscitèque Virgilit septimum: in quo libro hic versus est;

Centum lanigeras mactabat rite bidentes:

& jubebat rogare se, si quis quid omnium rerum vellet dicere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Docefne, inquam, nos, magister, cur *bidentes* dicantur? *bidentes*, inquit, oves appellatae: iccircoque *lanigeras* dixit, ut oves planius demonstraret. posthac, inquam, videbimus an oves solæ, ut ais, bidentes dicantur: & an Pomponius Atellanarum poeta in Gallis Transalpinis erraverit, quum hoc scripsit:

Mars tibi roveo facturum, si unquam redierit, bidemi verre.

sed nunc ego à te rogavi, ecquam scias esse hujusce vocabuli rationem. atque ille nihil contatus, sed nimium quantum audacter, Oves, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantum dentes habeant. Ubi terrarum, quæso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ovem vidisti? ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi & iratus, Quære, inquit, ea potius quæ ex grammatico quærenda sunt. nam de ovium dentibus opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi & reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis composuit, bidentes

appellari ait, non oves solas, sed omnes bimas hostias, neque tamen dixit apertius cur *bidentes*: sed, quod ultro existimabamus, id scriptum invenimus in commentariis quibusdam ad jus pontificium pertinentibus, *bidennes* primò dictas, & littera immisâ, quasi *biennes*: tum longo usu loquendi corruptam vocem esse, & ex *bidennibus bidentes* factum: quoniam id videbatur esse dictu facilius leniusque. Higinus tamen Julius, qui jus pontificium non videtur ignorasse, in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, appellari *bidentes* scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. verba illius ipsa posui: *Quæ bidens est, inquit, hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in majorem transcendisse.* Hæc Higini opinio an vera sit, non argumentis, sed oculis judicari potest.

C A P. VII.

Quod Laberius verba pleraque licentius petulantiusque finxit: quod multis item verbis utitur, de quibus an sint Latina quari solet.

Laberius in mimis, quos scripsitavit, oppidò quàm verba finxit prælicenter. nam & *mendicimonium* dicit & *machimonium* & *adulterionem* *adulteritatemque* pro *adulterio*, & *depudicavit* pro *stupravit* & *abluvium* pro *diluvio*, & quod in mimo ponit, quum *cophinum* scripsit, *manuatus est*, pro *furatus est*, item in *Fullone*, *furum*, *manuarium* appellat:

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.

multaque alia hujuscemodi novat; neque non obsoleta quoque & maculantia ex sordidiore vulgi usu ponit: quale est in *Staminariis*,

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Catonium.

& *elutriare lintea* & *lavandria* dicit quæ ad lavandum sint

sint data; & *evicior*, inquit, in *fullonicam*. *Ecquid properas? ecquid praecurris Caldonia!* item in *Restione*, *calabbariunculos* dicit, quos vulgus *Calabarriones*: item in *Compitalibus*, *malas malaxavi*. Item in *Cacomemone*.

Hic est, inquit, *ille gurdus*, quem ego

Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narravi,

item in *mimo*, qui inscribitur *Natal*, *cippum* dicit, & *obbam*, & *camellam*, & *piclacium*, & *capitium*; *induis*, inquit, *capitium tunica piclacium*. præterea in *Anna Perenna gubernium* pro *gubernatore*, & *planum* pro *scophanta*, & *nanum* pro *pumilione* dicit. quamquam *planum* pro *scophanta* *M.* quoque *Cicero* in oratione scriptum reliquit, quam pro *Cluentio* dixit. atque item in *mimo*, qui *Saturnalia* inscriptus est, *botulum* pro *farimine* appellat, & *hominem levennam* pro *levi*. item in *Necyomantia*, *cocionem* pervulgatè dicit, quem veteres *arulatore*m dixerunt. verba *Laberii* hæc sunt: *Duas uxores; hoc herclè plus negotii est inquit Cocio; sed adilis viderit.* sed enim in *mimo*, quem inscripsit *Alexandream*, eodem quidem modo quo vulgus, sed probè *Latineque* usus est *Græco* vocabulo. *emplastrum* enim dixit *ἐδέρας*, non genere *feminino*, ut isti *novicii* *semidocti*. verba ex eo *mimo* apposui:

Quid est iusjurandum? emplastrum aris alieni.

C A P. VIII.

Quid significet, & quid a nostris appellatum sit, quod ἀξίωμα dialectici dicunt: & quadam alia, que prima in disciplina dialectica traduntur.

QUUM in disciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus; necessum fuit adire atque cognoscere
 quas

quas vocant dialectici εἰσιγωγὰς, tum quia in primo αἰξιώματων discendum, quas M. Varro aliàs profata, aliàs proloquia appellat, commentarium de proloquiis L. AELII docti hominis, qui magister Varronis fuit, studiosè quæsitivimus: cumque in Pacis bibliotheca reperiuntur legimus, sed in eo nihil edocenter, neque ad instituendum explanatè scriptum est: fecisseque videtur cum librum AELII sui magis admonendi, quam aliorum docendi gratia, redimus igitur necessario ad Græcos libros: ex quibus accepimus αἰξίωμα definitum esse his verbis, λεκτὴν εὐπειλὴς ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. hoc ego superfedi vertere, quia novis & inconditis vocibus utendum fuit, quas pati aures per insolentiam vix possent. Sed M. Varro, in libro de lingua Latina ad Ciceronem quarto vicesimo, expeditissimè ita finit: *Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur*, erit autem planius, quid istud sit, si exemplum ejus dixerimus. αἰξίωμα igitur, sive id proloquium dicere placeat, hujusmodi est: *Hannibal Pœnus fuit: Scipio Numantiam delevit: Milo cadis damnatus est: neque bonum est voluptas neque malum & omnino quicquid ita dicitur plena atque perfecta verborum sententia, ut id necesse sit aut verum aut falsum esse, id à dialecticis αἰξίωμα appellatum est, à M. Varrone, sicuti dixi, proloquium, à M. autem Cicerone pronunciatum*. quo ille tamen vocabulo tantisper uti se attestatus est, *quoad melius, inquit, invenero*. Sed quod Græci συνημμένον αἰξίωμα dicunt, id alii nostrorum adjunctum, alii connexum dixerunt, id connexum tale est: *si Plato ambulat, Plato movetur. si dies est, Sol super terras est*. Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel conjunctum vel copulatum dicimus, quod est ejuscemodi: *P. Scipio Pauli filius & bis consul fuit, & triumphavit, & censura functus est, & collega in censura L. Mummii fuit*. In omni autem conjuncto si unam est mendacium, etiam si cæ-

Vid: Gronovium
 in Prefatione
 hujus libri.

si cætera vera sunt, totum esse mendacium dicitur. nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo vera dixi, addidero, & Hannibalem in Africa superavit, quod est falsum: universa quoque illa, quæ conjunctè dicta sunt, propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul dicentur, vera non erunt. Est item aliud, quod Græci *διεζήγουσιν ἀξίωμα*, nos *disjunctum* dicimus. id hujuscemodi est: *Aut malum est voluptas, aut bonum: aut neque bonum, neque malum est.* Omnia autem, quæ disjunguntur, pugnantia esse inter sese oportet: eorumque opposita, (*ἀντιθέμενα* Græci dicunt,) ea quoque ipsa inter sese adversa esse: ex omnibus quæ disjunguntur unum esse verum debet, falsa cætera. quòd si aut nihil omnium verum, aut omnia plurave quam unum vera erunt, aut quæ disjuncta sunt, non pugnant, aut quæ opposita eorum sunt, contraria inter sese non erunt; tunc id disjunctum mendacium est; & appellatur *παροξυμένην*. sicuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria. *Aut curris, aut ambulat, aut stas.* nam ipsa quidem inter sese adversa sunt: sed opposita eorum non pugnant. *non ambulare enim & non stare & non currere* contraria inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ simul vera esse non queunt. possis enim simul eodemque tempore neque ambulare, neque stare, neque currere. sed hoc breve ex dialectica libamentum dedisse nunc satis erit: atque id solùm addeadum admonendumque est, quòd hujus disciplinæ studium atque cognitio in principiis quidem tetra & aspernabilis insuavisque esse & incivilis videri solet: sed, ubi aliquantum processeris, tum denique & emolumentum ejus in animo tuo dilucebit, & sequetur quædam discendi voluptas insatiabilis; cui sane nisi modum feceris, periculum non mediocre erit, ne, ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris tamquam apud Sirenios scopulos consenescas.

C A P. IX.

Quid significet verbum in libris veterum creberrime positum, susque deque.

Susque deque fero aut susque deque habeo (his enim Somnibus modis dicitur) verbum est ex hominum doctorum sermonibus: in poematis quoque & in epistolis veterum scriptum est plurifariam, sed facilius reperias, qui id verbum ostendent, quàm qui intelligant. ita plerique nostrum, quæ remotiora verba invenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem susque deque ferre, animo æquo esse, & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere & contemnere: & propemodum id valet, quod dicitur Græcè ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es: nunc tu susque deque fers.

Mater familias tua in lecto adverso sedet.

Servos sextantis verbis nefariis utitur.

M. Varro in Sisenna vel de historia: Quod si non horum omnium similia essent principia ac postprincipia, susque deque esset. Lucilius in tertio:

Verum hac ludus ibi susque omnia deque fuerunt:

Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus jocusque:

Illud opus durum ut Setinum accessimus sinem:

Αἰγίλιται montes, Ætna omnes, asperi Athones.

C A P. X.

Quid sint proletarii, quid capitecensi, quid item sit in XII tabulis assiduus, & quæ ejus vocabuli ratio sit.

Otium erat quodam die Romæ in foro à negotiis, & læta quædam celebritas feriarum: legebaturque in

in confesso fortè complurium Ennii libet ex annalibus,
in eo libro versus hi fuerunt :

Proletarius publicitus scutisque feroque

Ornatur ferro : muros urbemque forumque

Excubiis curant.

tum ibi quæri cœptum est quid esset *proletarius*, atque ego, adspiciens quempiam in eo circulo jus civile cal-
lentem familiarem meum, rogabam ut id verbum no-
bis enarraret. & quum ille se juris, non rei grammati-
cæ, peritum esse respondisset: Eò maximè, inquam,
te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, peritus juris
es. nam Q. Ennius verbum hoc ex duodecim tabulis
vestris accepit: in quibus, si rectè commemori, ita scri-
ptum est: ASSIDUO. VINDEX. ASSIDUUS. EST O. PRO-
LETARIO. QUOI. QUIS. VOLET. VINDEX ESTO. petimus
igitur, ne annalem nunc Q. Ennii, sed duodecim tabu-
las legi arbitrere, & quid sit in ea lege *proletarius*, si
vis, interpretere. Ego vero, inquit ille, dicere atque
interpretari hoc deberem, si jus Faunorum & Aborigi-
num didicissem. Sed enim quum *proletarii*, & *asidui*,
& *sanates*, & *vades*, & *subvades*, & *vigintiquinque as-
ses*, & *rationes*, *furtorumque questio cum lance & licio*
evanuerint; omnisque illa duodecim tabularum antiqui-
tas, nisi in legis actionibus centumviralium causarum,
lege Ebutia lata, consopita sit: studium scientiamque
ego præstare debeo juris & legum vocumque earum,
quibus utimur. Tum forte quadam Julium Paulum, poë-
tam memoriæ nostræ doctissimum, prætereuntem con-
speximus. is à nobis salutatus rogatusque, uti de senten-
tia deque ratione istius vocabuli nos doceret, Qui in
plebe, inquit, Romana tenuissimi pauperumque erant,
neque amplius quàm mille quingentum æris in censum
deferebant, *proletarii* appellati sunt. qui verò nullo aut
perquam parvo ære censebantur, *capitecensi* vocaban-
tur. extremus autem census *capitecenorum* æris fuit

ccclxxx. Sed quoniam res pecuniaque familiaris ob-
 dis vicem pignorisque esse apud rempublicam videbatur;
 amorisque in patriam fides quædam in ea firmamentum-
 que erat; neque proletarii neque capitecensi milites, nisi
 in tumultu maximo, scribebantur; quia familia pecunia-
 que his aut tenuis aut nulla esset. proletariorum tamen
 ordo honestior aliquanto & re & nomine quàm capite-
 censorum fuit: nam & asperis reipublicæ temporibus,
 quum juventutis inopia esset, in militiam tumultuari-
 am legebantur: armaque iis sumtu publico præbebantur;
 & non capitis censione, sed prosperiore vocabulo à mu-
 nere officioque prolis edendæ appellati sunt. quod,
 quum re familiari parva minus possent rempublicam ju-
 vare, subolis tamen gignendæ copia civitatem frequen-
 tarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut qui-
 dam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipublicæ
 temporibus, vel potius, ut Sallustius ait, bello Jugurthi-
 no, milites scripsisse traditur, quum id factum antè in
 nulla memoria exstaret. ASSIDUUS, in duodecim tabulis,
 pro locuplete & faciliè facienti dictus aut ab assibus, id
 est, ære dando, quum id tempora reipublicæ postula-
 rent: aut à muneris pro familiari copia faciendi assidui-
 tate. verba autem Sallustii in historia Jugurthina de C.
 Mario consule & de capitecensis hæc sunt: *Ipse inter-
 ea milites scribere, non more majorum nec ex clasibus:
 sed ut libido cujusque erat, capitecensos plerosque. id fa-
 ctum alii inopia bonorum, alii per ambitionem consulis
 memorabant, quod ab eo genere celebratus auctusque
 erat: & homini potentiam querenti egentissimus quisque
 opportunissimus.*

C A P. XI.

*Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu,
qui in Syrtibus Africanis colebant.*

GENS in Italia Marforum orta esse fertur à Circæ filio: propterea Marfis hominibus, quorum dumtaxat familiæ cum externis cognationibus nondum etiam permixtæ corruptæque sunt, vi quadam genitali datum est, ut serpentium virulentorum domitores sint, & intentionibus herbarumque succis faciant medelarum miracula. Hac eadem vi præditos esse quosdam videmus, qui *Psylli* vocantur: quorum super nomine & genere quum in veteribus litteris quæsissem; in quarto denique Herodoti libro fabulam de *Psyllis* hanc invenimus. *Psyllos* quondam fuisse in terra Africa conterminos *Nasamonibus*: Austrumque in finibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diutinum flavisse: eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse: *Psyllos* re aquaria defectos eam injuriam graviter Austro succensuisse; decretumque fecisse, uti armis sumtis ad Austrum, proinde quasi ad hostem, jure belli, res repetitum proficiscerentur: atque ita profectis ventum Austrum magno spiritus agmine venisse obviam; eosque universos, cum omnibus copiis armisque cumulis montibusque harenarum supervectis, operuisse: eo factò *Psyllos* ad unum omnis interisse: itaque eorum fines à *Nasamonibus* occupatos.

C A P. XII.

De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commodè, aut nimis absurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.

CLoatius Verus in libris, quos inscripsit *Verborum à Græcis tractorum*, non pauca hæcclè dicit curiosè
C c & saga-

& sagaciter conquisita, neque non tamen quædam futi-
lia & frivola. Errare, inquit, dictum est, $\delta\omega\tau\delta\ \xi\ \epsilon\pi\pi\epsilon\iota\nu$;
versumque infert Homeri, in quo id verbum est :

$\epsilon\pi\pi\ \epsilon\kappa\ \nu\eta\chi\epsilon\ \theta\alpha\sigma\omega\sigma\omega\ \epsilon\lambda\epsilon\chi\iota\sigma\epsilon\ \zeta\omega\acute{o}\nu\lambda\omega\nu$.

Item alucinari factum scripsit, ex eo quod dicitur
Græcè $\alpha\lambda\upsilon\epsilon\iota\nu$; unde elucum quoque esse dictum putat,
a littera in e versa, tarditatem quamdam animi & stu-
porem, qui alucinantibus plerumque usu venit. Item
fascinum appellat, quasi $\beta\alpha\acute{\iota}\sigma\mu\alpha\nu\omega\nu$, & fascinare esse
quali $\beta\alpha\epsilon\sigma\iota\lambda\eta\nu$. Commodè hæc sanè omnia & condu-
center. Sed in libro quarto, Fenerator, inquit, appel-
latus est, quasi $\Phi\alpha\upsilon\epsilon\gamma\acute{\epsilon}\gamma\iota\omega\varsigma$, $\delta\omega\tau\delta\ \xi\ \Phi\alpha\acute{\iota}\nu\epsilon\delta\zeta\ \theta\eta\tau\iota\ \tau\acute{o}\ \chi\epsilon\eta\sigma\acute{o}\tau\epsilon\rho\omega\nu$,
quoniam id genus hominum speciem osten-
tent humanitatis, & commodi esse videantur inopibus
nummos desiderantibus : idque dixisse ait Hypsicratem
quempiam grammaticum ; cujus libri sanè nobiles sunt
super his, quæ à Græcis accepta sunt. Sive hoc autem
ipse Cloatius sive nescio qui alius nebulo effutivit ; nil
poteſt dici inſulſius. fenerator enim, uti M. Varro in
libro tertio de sermone Latino scripsit, à fenore est no-
minatus. fenus autem dictum à fetu & quasi à fetura
quadam pecunia parientis atque incrementis. iccirco &
M. Catonem & ceteros ætatis ejus feneratorum, sine a
littera pronunciaſſe tradit, ſicuti fetus ipſe & ſecunditas
appellata.

C A P. XIII.

Quid sit municipium, & quid à colonia differat, &
quid sint municipes, quæque sit ejus vocabuli ratio
ac proprietates : atque imbi quod divus Hadrianus in
ſenatu de jure atque vocabulo municipum verba
fecit.

Municipes & municipia, verba sunt dictu facilia
& usu obvia : & neutiquam reperias, qui hæc
dicit,

dicit, quin scire se planè putet quid dicat: sed profecto aliud est, aliud dicitur. quotus enim ferè nostrum est, qui quum ex colonia ex populo Romano sit, non & se *municipem* esse & populares suos *municipes* esse dicat? quod est à ratione & à veritate longè aversum. sic adeò & *municipia* quid & quo jure sint, quantumque à *colonia* differant, ignoramus: existimamusque meliøre conditione esse *colonias*, quàm *municipia*. de cujus opinionis tam promiscæ erroribus D. Hadrianus, in oratione quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissimè disseruit: mirarique se ostendit, quòd & ipsi Italicenses, & quædam item alia *municipia* antiqua, in quibus Utricenses nominat, quum suis moribus legibusque uti possent, in jus coloniarum mutare gestiverint. Prænestinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petisse orasseque, ut ex colonia in municipii statum redigerentur: idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse, quòd in eorum finibus, sub ipso opido, ex capitali morbo revaluisset. *Municipes* ergo sunt cives Romani ex municipiis, legibus suis & suo jure utentes, muneris tantùm cum populo Romano honorarii participes, à quo munere capeffendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus neque ulla populi Romani lege adstricti, ni, inquam, populus eorum fundus factus est. primos autem *municipes* sine suffragii jure *Cærites* esse factos accepimus: concessumque illis, ut civitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque, hinc tabulæ *Cærites* appellatæ, versa vice, in quas censores referri jubebant, quos notæ causa suffragiis privabant. Sed *Coloniarum* alia necessitudo est: non enim veniunt extrinsecus in civitatem, nec suis radicibus nituntur: sed ex civitate quasi propagatæ sunt: & jura institutaque omnia populi Romani, non sui arbitrii habent, quæ tamen conditio quum

fit magis obnoxia & minus libera : potior tamen & præstabiliior existimatur, propter amplitudinem majestatemque populi Romani, cujus istæ colonix quasi effigies parvæ simulacraque esse quædam videntur : & simul quia obscura obliterataque sunt municipiorum jura, quibus uti jam per innotitiam non queunt.

CAP. XIV.

Quòd M. Cato differre dixit festinare & properare ; & quàm incommodè Verrius Flaccus vim verbi quòd est, festinat, interpretatus sit.

Festinare & properare idem significare atque in eadem rem dici videntur. sed M. Cato id differre existimat : eaque hoc modo divisa. verba sunt ipsius ex oratione, quam de suis virtutibus habuit : *Aliud est properare, aliud festinare. qui unum quid mature transigit, is properat : qui multa simul incipit, neque perficit, is festinat.* Verrius Flaccus rationem dicere volens differentix hujus, *Festinat*, inquit, à *fando* dicitur : quoniam isti ignaviores, qui nihil perficere possunt, plus verborum quam opera habent : sed id nimis coactum atque absurdum videtur. neque tanti momenti esse potest prima in utroque verbo littera, ut propter eam unam tam diversa verba *festinare* & *fari* eadem videri debeant. commodius autem propiusque visum est, *festinare*, esse quasi *fessum* esse. nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is jam non properat, sed festinat.

C A P. XV.

Quod Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquit, & quid Theopompus de leporibus.

Theophrastus, philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit; Theopompus in Bisaltia lepores bina jecora.

C A P. XVI.

Agrippas à partus agri & improperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur Prosa & Postverta.

Quorum in nascendo non caput, sed pedes primi exstiterant (qui partus difficillimus ægerrimusque habetur) Agrippæ appellati vocabulo ab ægritudine & pedibus confecto. esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis: non ut hominis natura est, sed ut arboris. nam pedes cruraque arboris appellat ramos; caput stirpem atque caudicem. quando igitur, inquit, contra naturam fortè conversi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri solent: ægriusque tunc mulieres emittuntur. hujus periculi deprecandi gratia aræ statutæ sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum una Postverta nominata est, Prosa altera; à recti perversique partus & potestate & nomine.

C A P. XVII.

Quæ ratio vocabuli sit agri Vaticanani.

ET agrum Vaticanum, & ejusdem agri deum præsidem, appellatum acceperamus à vaticiniis, quæ vi atque instinctu ejus dei in eo agro fieri solita essent. sed præter hanc causam M. Varro, in libris divinarum, aliam esse tradit istius nominis rationem. nam sicut Ajus,

inquit, deus appellatus, araque ei statuta est, quæ est in infima Nova via, quoddam in eo loco divinitus vox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus, penes quem essent vocis humanae initia. quoniam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est: idcircoque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.

C A P. XVIII.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτική appellatur, & item alia quæ κανονική, & tertia itidem quæ dicitur μετρική.

Pars quædam geometriæ ὀπτική appellatur, quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad aures, κανονική vocatur, qua musici, ut fundamento artis suæ, utuntur. Utraque harum spatiis & intervallis linearum & ratione numerorum constat. ὀπτική facit multa demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item ut speculum in loco certo positum nihil imaginet, aliorum translatum faciat imagines. Item, si rectus speculum spectes, imago fiat tua huiusmodi, ut caput deorsum videatur, pedes sursum. reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoque visiones fallant; ut, quæ in aqua conspiciuntur, majora ad oculos fiant; quæ procul ab oculis sunt, minora. κανονική autem longitudo & altitudines vocis emetitur. longior mensura vocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Est & alia species geometriæ, quæ appellatur μετρική: per quam syllabarum longarum & brevium & mediocrium junctura & modus congruens cum principiis geometriæ aurium mensura examinatur. Sed hæc, inquit M. Varro, aut omnino non discimus: aut prius desistimus, quam intelligamus cur discenda sint. voluptas autem, inquit.

vel

vel utilitas talium disciplinarum in postprincipiis existit, quum perfecta absolutaque sunt; in principiis vero ipsæ ineptæ & insuaves videntur.

CAP. XIX.

Sumta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione.

CEleri admodum & cohibili oratione, vocumque filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione. Vetus, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & opido Methymnæus, terra atque insula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumque habuit artis gratia. is inde à rege proficiscitur terras inclutas Siciliam atque Italiam visere. ubi eò venit, aurisque omnium mentisque in utriusque terræ urbibus demulsi: in quæstibus istic & voluptatibus amoribusque hominum fuit. Is tum postea, grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. navem igitur & navitas, ut notiores amicioresque sibi, Corinthios delegit. sed eo Corinthios homine accepto, navique in altum provecta, prædæ pecuniæque cupidos cepisse consilium de necando Arione. tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniam cæteraque sua ut haberent dedisse: vitam modò sibi ut parcerent oravisse. navitas precum ejus harum commiseritum esse illactenus; ut ei necem asferre per vim suis manibus temperarent; sed imperavisse, ut jam statim coram desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni vitæ perdita, id unum postea oravit; ut, prius quàm mortem oppeteret, induere permetterent sua sibi omnia indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. feros & immanes navitas prolubium tamen

audiendi subit. quod oraverat impetrat, atque ibi
 mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansque in
 summæ puppis foro, carmen, quod orthium dicitur,
 voce sublatissima cantavit. Ad postrema cantus, cum
 fidibus ornatuque omni, sicut stabat canebatque, jecit
 sese procul in profundum. navita, haudquaquam
 dubitantes quin perisset, cursum, quem facere cœ-
 perant, tenuerunt. sed novum & mirum & pium
 facinus contigit. Delphinum repentè inter undas ad-
 navisse, fluitantique sese homini subdidisse, & dorso
 super fluctus edito vectavisse; incolumique eum cor-
 pore & ornatu Tænarum in terram Laconicam deve-
 xisse. tum Arionem prorsus ex eo loco Corinthum
 petivisse: talemque Periandro regi qualis delphino
 vectus fuerat, inopinanti sese obtulisse: eique rem,
 sicuti acciderat, narravisse. regem isthæc parum cre-
 didisse: Arionem, quasi falleret, custodiri iussisse:
 navitas requisitos, ablegato Arione, dissimulanter in-
 terrogasse, ecquid audissent in iis locis, unde venis-
 sent, super Arione? eos dixisse hominem, quum
 inde irent, in terra Italia fuisse: eumque illic bene
 agitare, & studiis delectationibusque urbium florere,
 atque in gratia pecuniaque magna opulentum fortuna-
 tumque esse. tum inter hæc eorum verba Arionem cum
 fidibus & indumentis, cum quibus se in salum eja-
 culaverat, exstitisse: navitas stupefactos convictosque
 ire inficias non quisse: eam fabulam dicere Lesbios
 & Corinthios: atque esse fabulæ argumentum, quod
 simulacra duo ænea ad Tænarum viserentur, delphi-
 nus vehens & homo insidens.